

Pohjois-Pohjanmaan hyvinvointialueen asiantuntijalausunto eduskunnan tarkastusvaliokunnalle, K 19/2023 vp

Eduskunnan tarkastusvaliokunta pyytää Pohjois-Pohjanmaan hyvinvointialueen asiantuntijaa etäkuultavaksi ja kirjallista asiantuntijalausuntoa

Aika: tiistai 27.2.2024 klo 12.30

Asia: K 19/2023 vp Valtiontalouden tarkastusviraston vuosikertomus eduskunnalle 2023

Aihe: Valiokunnalla on parhaillaan käsittelyssä VTV:n vuosikertomus eduskunnalle 2023, K 19/2023 vp. Tässä yhteydessä valiokunta on kiinnostunut kuulemaan tarkemmin sosiaali- ja terveydenhuollon digitalisaatiosta ja erityisesti asiakas- ja potilastietojärjestelmien sekä digitaalisen asioinnin kehittämisestä hyvinvointialueilla.

Asiantuntija: Heikki Mikkonen
Digipalvelupäällikkö
Pohjois-Pohjanmaan hyvinvointialue

Kirjallinen asiantuntijalausunto esitettyihin kysymyksiin:

1. Vastaako digitalisaation tämänhetkinen kansallinen ohjaus hyvinvointialueen tarvetta?

Suurelta osin vastaa. Pohjois-Pohjanmaan hyvinvointialueelle tärkeä ohjauksen elementti on rahoitus. Rahoitusta kohdentamalla valtion on helppo ohjata hyvinvointialueiden kehittymistä, koska niiden omat kehittämisen resurssit ovat vähäiset. Selkeitä rahoitusta vaativia ja vaikuttavia kohteita olisivat ainakin:

- asiakas- ja potilastietojärjestelmien sekä muiden hyvinvointialueen toimintaa tukevien tietojärjestelmien yhtenäistämistä edistävät avustukset
- tekoälyn ja automaation hyödyntämiseen kohdennetut avustukset sekä
- potilastiedon arkistointia edistävät avustukset

Näihin eivät nykyiset avustukset (ICT-muutosavustus, hyvinvointialueiden toiminnan vakiinnuttamisen ja kehittämisen avustus tai RRP-avustus) tule määrältään tai avustuksen käyttöajaltaan riittämään.

Valtion johtavien viranhaltijoiden ja laillisuusvalvojien – olipa kyseessä tietosuojavaltuutetun toimisto tai apulaisoikeuskansleri – antamien laintulkintojen, ohjeiden ja suositusten ohjausvaikutus on erittäin arvokasta. Pohjois-Pohjanmaan hyvinvointialueella omien laintulkintojen tekeminen on koettu hankalaksi ja hitaaksi.

Kansalliset viitearkkitehtuurikuvaukset, kuten *Hyvinvointialueiden viitearkkitehtuuri* tai *Itse- ja omahoidon sekä sähköisen asioinnin kokonaisarkkitehtuuri* ovat hyödyllisiä ja helpottavat kehityskohteiden tunnistamista.

2. Onko asiakas- ja potilastietojärjestelmien järjestelmien yhteensovittamisessa ollut ongelmia hyvinvointialueella? Miten yhteentoimivuus voidaan jatkossa turvata sekä hyvinvointialueen että yhteistyöalueen sisällä?

Kyllä on. Pohjois-Pohjanmaan hyvinvointialue vastaanotti kunnilta ja kuntayhtymiltä 19 terveydenhuollon potilastietojärjestelmää ja 18 sosiaalihuollon asiakastietojärjestelmää. Nämä järjestelmät eivät ole keskenään yhteensopivia, eivät edes saman toimittajan saman merkkiset järjestelmät. Ongelmana on erityisesti eri järjestelmissä olevien asiakas- ja potilastietojen hyödyntäminen (ristiinkäyttö) koko hyvinvointialueen laajuisesti. Yhteentoimivuus voidaan järjestää nykyisissä järjestelmissä ainoastaan monimutkaisin, huonosti käytettävien ja kalliiden teknisten ratkaisujen avulla tai ei ollenkaan.

Yhteentoimivuuden ongelma ratkaistaan jatkossa uuden yhtenäisen asiakas- ja potilastietojärjestelmäkokonaisuuden käyttöönotolla. Pohjois-Pohjanmaan hyvinvointialueella tämä tapahtuu pääosin vuosina 2024-2025. Yhteistyöalueen laajuista yhteentoimivuutta ei ole vielä ehditty suunnittelemaan eikä toteuttamaan. Tätä vaikeuttaa se, että yhteistyöalueen hyvinvointialueen ovat eri rekisterinpitäjiä.

Uusien järjestelmien käyttöönoton lisäksi tulee järjestää myös nykyisten järjestelmien sisältämien asiakas- ja potilastietojen arkistointi. Asiakas- ja potilastiedot, joita ei tallenneta Kanta-arkistoon, tulee arkistoida siten, että ne ovat tarvittaessa käytettävissä uusista järjestelmistä. Arkistointiratkaisun rakentaminen on osoittautunut työmäärältään ja kustannuksiltaan lähes yhtä suureksi kuin varsinainen uuden asiakas- ja potilastietojärjestelmän käyttöönotto.

3. Onko alueella tarvetta investoida lähivuosina asiakas- ja potilastietojärjestelmien kehittämiseen? Jos investointitarvetta on, missä määrin yhteistyötä tehdään muiden hyvinvointialueiden kanssa?

Pohjois-Pohjanmaan hyvinvointialue on tehnyt päätöksen yhtenäisen asiakas- ja potilastietojärjestelmäkokonaisuuden hankkimisesta jo maaliskuussa 2022. Uusi järjestelmäkokonaisuus rakennetaan Oulun yliopistollisessa sairaalassa kehitetyn Esko-potilastietojärjestelmän pohjalle. Järjestelmää kehittää ja operoi nykyisin Pohjois-Pohjanmaan hyvinvointialueen tytäryhtiö, inhouse-yhtiö Esko Systems Oy. Pohjois-Pohjanmaan hyvinvointialueen Esko-asiakas- ja potilastietojärjestelmä toteutetaan siten, että Esko Systems Oy tekee itse erikoissairaanhoidon, perusterveydenhuollon ja potilashallinnon osat. Lisäksi Esko Systems Oy on kilpailuttanut sosiaalihuollon järjestelmän ja suun terveydenhuollon järjestelmän ja integroi ne osaksi Esko-kokonaisuutta.

Erikoissairaanhoidossa toimivaksi ja käyttäjien keskuudessa hyväksi arvioidun ja Inhouse-yhtiön toimesta laajennettavan Esko-järjestelmäkokonaisuuden arvioidaan olevan sekä kustannustehokas että nopea toteuttaa verrattuna siihen, että yhtenäinen järjestelmä olisi lähdetty kilpailuttamaan kaupallisilta markkinoilta.

Pohjois-Pohjanmaan hyvinvointialue on yhteistyöalueen hyvinvointialueista sitoutunein Eskoon, mutta myös muut käyttävät Eskon järjestelmiä pienemmässä mittakaavassa. Lapin hyvinvointialue käyttää Eskoa laajasti erikoissairaanhoidossa ja Kainuun hyvinvointialue sekä Keski-Pohjanmaan hyvinvointialue anestesiajärjestelmä Antin osalta. Lapin hyvinvointialue on osallistunut sosiaalihuollon asiakastietojärjestelmän vaatimusmäärittelyyn ja myös Kainuun hyvinvointialue on osoittanut kiinnostuksensa kyseistä järjestelmää kohtaan.

Esko-järjestelmää ja Pohjois-Pohjanmaan hyvinvointialueen toteutustapaa on esitelty muille hyvinvointialueille. Voimassa olevassa YTA-sopimuksessa on kuvattu asiakas- ja potilastietojärjestelmien kehittämiseen ja digitalisaation edistämiseen liittyviä yhteisiä tavoitteita. Laajasti nähdään järkevänä pyrkä

koko YTA:n laajuiseen yhtenäiseen asiakas- ja potilastietojärjestelmään ja tämä tavoite pyritään sisällyttämään uuteen YTA-sopimukseen.

4. Millaisia investointitarpeita alueella on muun digitaalisen asioinnin kehittämisessä? Missä määrin yhteistyötä tehdään muiden hyvinvointialueiden kanssa?

Pohjois-Pohjanmaan hyvinvointialue on kilpailuttanut ja käyttöönottonut digitaalisen sotekeskuksen alustaratkaisun ja terveystietojärjestelmän ulkoisen palvelutuottajan. Lisäksi Pohjois-Pohjanmaan hyvinvointialue käyttää samaa alustaratkaisua omana tuotantona toteutettavien digipalveluiden tuottamiseen. Digitaalisen sotekeskuksen palvelut laajenevat vaiheittain sekä sisällöltään että maantieteellisesti vuoden 2024 aikana.

Digitaalisten palveluiden nykytilan arkkitehtuuri ja lyhyen tähtäimen tavoitearkkitehtuuri (2024-2025) on kuvattu ja arkkitehtuurin mukaiset toimenpiteet ovat käynnissä/valmistelussa. Suurin osa digitaalisten palveluiden kehittämisestä, yhtenäistämisestä ja alueelliseksi laajentamisesta tehdään tällä hetkellä RRP-hankkeessa avustuksen turvin. On hyvin todennäköistä, että ulkopuolisen rahoituksen tarve jatkuu vielä hankkeen päätyttyäkin.

Hyvinvointialueista luontevinta Pohjois-Pohjanmaan hyvinvointialueen on tehdä yhteistyötä samankaltaisten sirpalehyvinvointialue Laphan kanssa ja keskinäinen tiedonvaihto on uudistuksen aikana ollut hyödyllistä.

5. Miten ICT-investoinnit rahoitetaan?

Hyvinvointialueen välttämättömien ICT-muutosten tekemiseen on saatu valtionavustuksia. Valtionavustukset eivät kata koko ICT-muutosohjelman kustannuksia. Yli menevä osa välttämättömistä ICT-muutoksista joudutaan kattamaan hyvinvointialueen investointi- ja käyttömenoista.

Muu ICT- ja digikehittäminen rahoitetaan hyvinvointialueen omasta talousarviosta tai toteutetaan haettujen ja saatujen avustusten turvin (esim. EU-avustukset)

6. Miten näette Digi Finland Oy:n roolin digitalisaation tukemisessa?

Pohjois-Pohjanmaan hyvinvointialueella varovaisuutta DigiFinlandin suhteen aiheuttaa kustannusten hallitsemattomuus ja toimintamalli, jossa palveluita kehitetään sekä käyttöönotetaan valtion avustuksilla ja myöhemmin ylläpitokulut osoittautuvat suuriksi ja hyvinvointialueen maksettaviksi.

Kansallisesti kehitettävät ja hyvinvointialueille yhteiset tietojärjestelmäpalvelut ovat hyödyllisiä etenkin tuotteissa, joille ei ole markkinoilla tarjontaa (esim. Hoidonperusteet.fi). Yhtiölle huolella valittu, kilpailukykyinen ja oikea-aikainen tuoteportfolio nopeuttaisi kiistatta hyvinvointialueiden digitalisaatioponnistuksia. Haasteeksi siinä kuitenkin väistämättä tulevat hyvinvointialueiden erilaisuus ja erilaiset kehittämisen painopisteet.

Tuotteiden kustannusten ja vaikuttavuuden suhde täytyy olla hyvinvointialueille edullinen. Näin esimerkiksi Omaolon kohdalla ei Pohjois-Pohjanmaan hyvinvointialueella vielä ole.